

L'EROLA DE VILADRAU

BREU HISTÒRIA,
UNA VIVÈNCIA I EL
TROBADOR DE LA MARE
DE DÉU

LLUÍS PAGESPETIT

BREU HISTÒRIA

L'Erola de Viladrau és una ermita situada a 900 metres d'altitud i està enclavada en un bell rodal de castanyers a mig camí de Viladrau a Sant Segimon. La Verge de l'Erola era invocada perquè protegís els nens contra la verola, malaltia endèmica en aquells temps. Segons explica una llegenda, un bou que llaurava a l'indret on hi ha ara el porxo de l'ermita, va fer un forat i va trobar la imatge de la Verge. Per recordar aquest fet, diu la llegenda que els palets de riu del terra de l'entrada, sota el porxo, formen un cercle i una creu que assenyala el lloc on el bou dessoterrà la imatge originària.

"N'hi ha notícies de l'ermita, amb terreny propi, ja a l'any 1571. L'edificació actual data del segle XVII. Així, a la llinda de la porta d'entrada, al costat de l'ermita, hi ha gravada la data de 1621. Aquesta casa també era utilitzada pels ermitans de Sant Segimon entre el dia de Tots Sants i el darrer dia d'abril, quan el fred feia més difícil viure el santuari. Destaca la típica i acollidora porxada que decora l'entrada de l'edifici.

Un incendi l'any 1628 va destruir la casa i la capella que foren reedificades el 1630 per fra Onofre, ermità de Sant Segimon, que morí un any més tard. Es va completar durant els anys 1641 i 1659 amb l'ampliació de la casa i l'atri. Al arxius parroquials surten citats els anys 1715 i 1716 amb un augment de devots i celebracions de misses a Sant Segimon i l'Erola. L'any 1833 fou cremada pels constitucionals en lluita amb els carlins, a l'inici de la guerra dels Set anys, aleshores es va perdre la imatge antiga. Va ser restaurada l'any 1837 i va fer-s'hi una gran festa i aplec el 3 d'agost. L'any 1936 fou de nou profanada i ja l'any 1942 el poble de Viladrau amb les seves aportacions la va fer restaurar. Una inscripció sobre pedra escrita en llatí situada vora el portal de la capella recorda aquest fet."¹

1. "Hoja diocesana", any 61, 3198, Vic 30 juliol 1972. Antoni Pladevall i Font.

El 8 de setembre de 1706 ja s'hi celebraven oficis i misses majors amb monjos i el prevere de Sant Segimon. En aquells temps, al santuari de Sant Segimon hi havia de sis a vuit monjos. El 19 de setembre de 1713, a Sant Segimon s'hi celebrà un ofici solemne en acció de gràcies per haver salvat el poble dels atacs francesos, tot i que no pogué evitar-ne el saqueig.²

El 1964 es va treure la caseta bosquerola de la façana que mira a Sant Segimon i el galliner de la façana del camp i es va començar a deteriorar part del mur que tancava l'hort. Altres reconstruccions posteriors foren, l'any 1986 la teulada, amb el tancament de la porta d'accés al camp. L'any 1991, el rejuntat de la façana, on destaca la restauració del rellotge de sol feta per en Joaquim Farrerons, amb el tipus de pedra anomenada d'espinzella. Totes aquestes millores varen deixar l'ermita en bones condicions estructurals externes. Només hi manca la campana, que Josep Bofill i Bofill va trobar caiguda enmig de l'esbarzer, al costat de la figuera. Aquestes reconstruccions estructurals es portaren a terme amb la col·laboració de la parròquia, l'Ajuntament de Viladrau i el Parc Natural del Montseny.

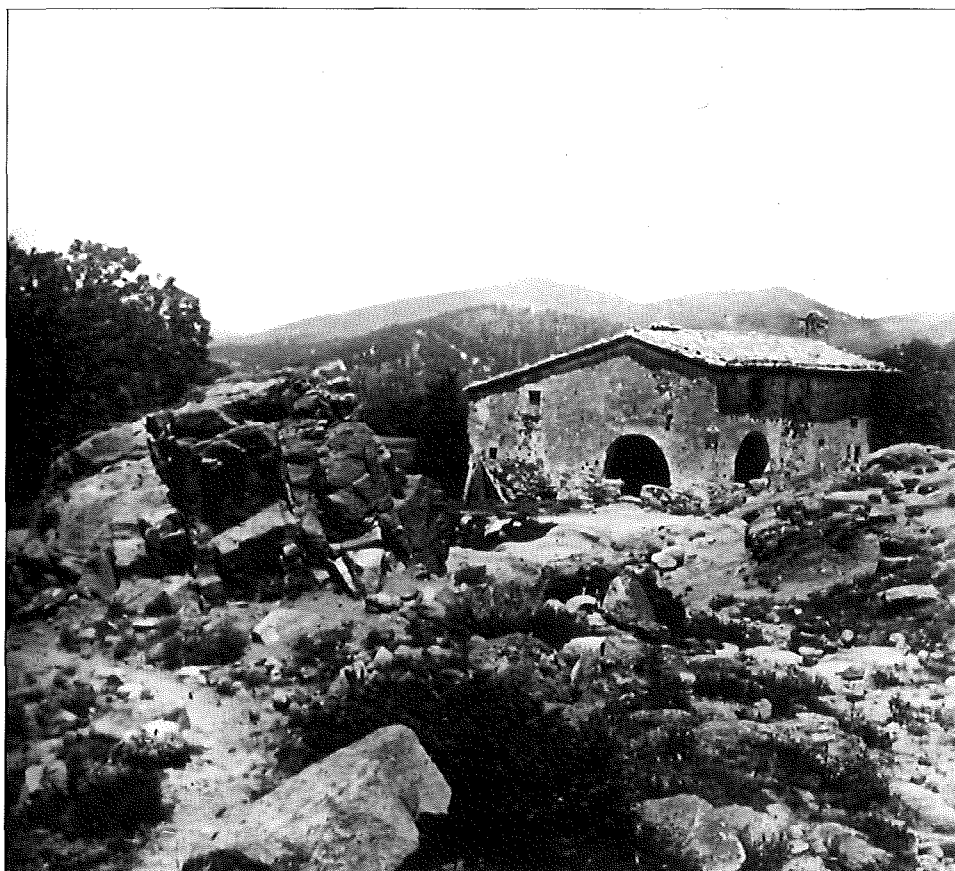
La festa a la mare de Déu de l'Erola es feia el dia 8 de desembre, festa de la Puríssima. A iniciativa de l'Associació Cultural i Esportiva de Viladrau, es va recuperar l'aplec l'any 1985, i es va decidir celebrar-lo l'últim diumenge de maig, amb concurrència de veïns de Viladrau, amb arrossada de germanor i audició de sardanes. El jesuïta pare Algeró del mas veí dels Molins és qui ha oficiat la missa els darrers deu anys. D'ençà del 2005 l'aplec és iniciativa de l'Ajuntament que l'organitza amb la col·laboració del Casal d'Avis Flor del Montseny.

La darrera família que va fer-hi estada com a masovers fixos va ser la família Aguilar-Ribé, que hi va viure fins al 1953 quan es traslladaren al poble, al mas can Garrufó. També fou utilitzada per la família de d'Andreu Crusats del municipi de Seva per fer-hi estada els caps de setmana de bon temps del 1979 al 1995.

L'any 1996, en motiu de la 1a trobada de noies que porten el nom d'Arola o Erola, Enric Costa van recuperar els Goigs de la Mare de Déu de l'Erola, amb lletra de Jaume Bofill Mates (Guerau de Liost), del 1933, amb música de Rafel Subirachs i Ricart. En aquesta data es va fer la revisió i harmonització per part de Rafael Subirachs Vila el Jove, amb una presentació de Josep Ma. Solà Sala. Amb aquesta revisió i actualització musical probablement són els únics goigs polifònics a tres veus.

Des de l'any 2010 la Fundació Vincles ha fet un acord de custòdia amb el Bisbat de Vic per restaurar la masoveria per mitjà de programes d'aprenentatge, servei i camps de treball, amb la finalitat de fer-hi activi-

2. *Arxiu Espiscopal de Vic.*

L'Erola de Viladrau (1914).

tats pedagògiques d'educació socioambiental, en les quals tenen prioritat infants i joves en situació de risc d'exclusió social i també com a refugi excursionista.

En el primer camp de treball, organitzat des del Centre Santa Marta, es va posar la porta i la finestra a la zona de la cort, fruit de la col·laboració econòmica de totes les persones que varen comprar la samarreta commemorativa de la 2a. trobada d'Eroles i Aroles, coincidint amb l'aplec de 2010. Fins a l'any 2014 s'hi ha portat a terme una trentena d'activitats, la majoria amb infants i joves, en les quals hi han participat diverses d'entitats: Centre Excursionista de l'Esquirol, Associació Excursionista-El Cau de Viladrau, escola El Roure Gros, Agrupament Escolta de Salt, Casal Can Castelló, Casal dels infants, Col·legi l'Escorial, Agrupament Escolta Palamosí, Associació Intempèrie, Casal -Els Bitxos- de Canet de Mar, Escola Sagraduada de Mahó, Associació Adsis de València, Casal Chanud de Sant Roc de Badalona, que

sumats juntament amb els participants del programa de voluntariat, sumen unes 1.200 persones.

El maig de 2012 sobre el llindar de la porta de la capella s'hi va col·locar una imatge d'una verge vinguda de terres alemanyes, per commemorar la primera baixada de la imatge a l'església de Sant Martí de Viladrau. Aquesta iniciativa sorgí de la parròquia i d'un grup d'amics o Germandat de la Verge. En motiu de la tercera vinguda de la imatge al poble, l'any 2014, Carme Morera i Blancafort fou la benefactora de la nova corona que ara llueix la mare de Déu i en aquesta ocasió l'Ajuntament va inaugurar una font dedicada a la Verge a l'Arborètum dels Vernets.

A partir del 2015 la festa de la rebuda de la patrona és en motiu de la festa recuperada de Sant Isidre o el dissabte més proper. Es fa un sopar solidari amb la col·laboració del Casal d'Avis Flor del Montseny, la Fundació Vincles, l'Associació Excursionista i l'Aula de Natura Santa Marta i els diners recollits es destinen a un programa de cooperació. Aquesta destinació la trien els participants i organitzadors. La primera aportació fou per a l'entitat -Horizon international Trust-House of Light School de Islamabad (Paquistà)- per a la construcció d'una escola per a infants i joves orfes. La imatge de la Patrona fa estada 15 dies al poble, per retornar per l'aplec a l'ermita.

UNA VIVÈNCIA

Hem parlat amb Àngel Aguilar, l'última persona que va néixer a l'Erola, per saber una mica més de la ermita i de la seva història.³

L'Àngel Aguilar i Ribé va néixer a l'Erola el 7 de juliol de 1927. Era el segon de tres fills, una noia i dos nois i el seu va ser el darrer naixement d'aquest mas. Recorda la seva infantesa, criats amb llet de cabra i amb moltes penúries. Arribada la guerra civil, el pare fou declarat inútil per mala salut i el seu germà petit amb qui s'avenia molt, va morir a l'edat de divuit anys de tifus. Per aquests motius diu que també podia haver-se'n lliurat però un expedient administratiu mal resolt va fer que marxés al servei militar el 27 de març de 1945, durant un any i mig, a la Seu d'Urgell i més tard a Ribes de Freser. L'expedient amb l'exclusió va arribar mig any més tard d'haver acabat ell el servei militar.

L'Àngel recorda que el propietari de can Gat, en una visita al seu germà petit malalt, va adonar-se que el que patia el nen no era una pneumònia, tal i com havia diagnosticat el doctor Ariet, sinó que es tractava del tifus. Ell mateix va esperar al doctor per dir-li (fet que agraeix) però, tot i canviar el diagnòstic i la medicació, no van ser-hi a temps i el nen moria poc després.

3. *Tertúlia del 23 de novembre de 2014 a la rectoria de Viladrau.*

L'Erola de Viladrau (2014).

Després d'aquest trist succés, l'amo de can Gat va manar al seu masover que marqués tres o quatre alzines per poder fer-ne estelles i així resguardar del fred la família Aguilar Ribé.

En temps de guerra, els milicians varen robar la campana, (que recorda) era molt més gran que la que la substituï després de la guerra. La imatge la va guardar o amagar al bosc el masover de can Gat, en Josep Salarich (el de Rosquelles). Quan varen venir a cremar el "sants", el masover de can Gat va fer marxar l'Àngel i la seva germana, perquè no volia que amb nou i onze anys hi fossin presents. El mateix escamot, vingut de Girona i acompanyat per un tal Serra, feia instrucció amb fusells de fusta, i va adonar-se que l'altar era de fusta i cobria tota la paret com un retaule, el varen arrencar i cremar.

Vora l'ermita hi ha dues basses que recullen l'aigua per al mas de can Gat: la primera, vora la riera, que ja existia; i la més propera a la masoveria, que fou construïda en època de guerra civil. La família va seguir els costums i tasques de les famílies precedents. Llauraven i treballaven l'horta, el camp del darrere, hi collien patates, llegums i verdures, una mica de tot. Hi accedien per la porta de ponent, vestíbul de la cuina i la comuna, ara tancada. Fangaven a mà però molt de tant en tant, llauraven el camp amb vaques, que hi accedien una a una per aquesta mateixa porta petita des de

dintre de la casa. Prop d'aquesta porta i dins del recinte de l'horta hi havia una cort de porcs que fou derruïda, ja en molt mal estat, durant la darrera restauració exterior de façanes i teulada als anys vuitanta. El camp tenia tot el seu perímetre tancat pel mur. L'Àngel i la seva família varen marxar l'any 1953 i encara el camp mantenia el mur sencer com a tanca. Quan aquest mur començava per la façana nord, vora la figuera borda, també hi havia el canal de reg de l'horta, que venia de riera amunt, perquè l'accés principal i rodat a la masia era pel camí veïnal de can Gat i el Puig. I ha estat així fins a l'actualitat. Tot i que s'ha canviat el darrer tram per passar per les basses i afavorir-ne el manteniment, s'ha format un petit però fort pendent per arribar a l'ermita. Per l'altre extrem del mur, continuació de la façana cap a Sant Segimon, hi havia un gran llorer, per on s'accedeix des dels anys vuitanta al camp; una mica més al nord, hi havia un cirerer que tot i bord se'n podien menjar les cireres. Sota aquest llorer i sota la finestra de la cort, adossat a la façana del camí, més tard, s'hi construí una barraca de pastors o carboners.

L'Àngel Aguilar continua explicant que l'ermita de l'Erola sempre ha estat un lloc de pas i pelegrinatge. Recorda que venien a fer el mos els traginners que s'hi escalfaven el dinar i la feien petar; també hi venien en Valent i les mules d'en Paula; traginners, que amb tres matxos cadascun, baixaven llenya o carbó de la "peça" de la Vila. Un d'aquests matxos rebia el nom de Garibaldi, era molt tossut i li costava molt travessar la riera. L'aplec era a mitjans de maig i més tard el dia de Sant Segimon. Aquest darrer diumenge es feia l'àpat de germanor a l'era de can Bosc, per aprofitar el raig de la font, que sempre ha estat constant, i s'hi venia també aigua amb anissos.

Per regar l'horta s'utilitzava el canal de reg que recollia l'aigua riera amunt i venia fins a la casa i, com si l'aigua tingués propietari, havien de demanar permís per regar: calia un parell de signatures de persones del poble, en Nasi de l'estanc o en Mingo, probablement representants de la corporació municipal. El pare del senyor Aguilar havia de presentar aquest permís al propietari veí. Aquest permís també estava subjecte a donar un cop de mà a la casa gran de can Gat on la seva mare anava a treballar cada estiu. L'habitació del primer pis, que té l'obertura a Sant Segimon, es va condicionar per l'àvia de l'Àngel el qual recorda que la va fer el fuster Bansells i que en Felip Rabat, el paleta, va venir carregats amb un sac de ciment des del poble a col·locar-la; tot plegat va costar setze pessetes.

EL TROBADOR DE LA MARE DE DEU

En motiu de l'Aplec de Matagalls de l'any 2012, la Núria Portabella Camps, va rebre d'un amic Claretia aquests versos que ell havia manuscrit,

dedicats a la imatge de la mare de Deu de l'Erola del mestre i poeta Joan Benet i Petit.⁴

Nostra Senyora de l'Erola de Viladrau

I

Halo-halo farem via
pel camí de Viladrau
que entrebanca amb fills de plata
el cantaire rierol.

Cada tomb és una ofrena
cada mas és un encant
cada font entossada
un dringar de diamants.

Si esporrets eren els roures
a les voltes de Nadal
les ridortes cantoneses
engalanen els secalls.

Sant Segimon baixa els braços
I s'enduu endalt endalt.
l'Ermita de l'erola
ermitoia i ermitans
per tal que el sol que fa ja balca
els llaurés amb els seus raigs

Enmig de la gran estesa
del camp de teules llaurat
no hi ha cap símbol que digui
la solera i dignitat.

De la vella pagesia
d'ample tomb i noble esguard
no veiem cap porta oberta
per dar-li el Deu vos guardi.

Fins a ser a la tren callada
entre migjorn i ponent,

4. Joan Benet i Petit 1890-1968 "El trobador de la Mare de Deu"

on hi sotja una porxada
de dos arcs mig aplanats.

Ulls calmosos de l'ermita
esborrats de tant mirar
per davall de la visera
de la gorra de vint pams.

O l'eixida xicarrona,
com rafal arrecerat,
tres portals s'hi donen cita
estringats amb pany i clau.

El primer es de l'ermita
amb muntants i pedra picats,
clau de volta treballada
que ennobleix la porta i l'arc.

El segon és l'habitacle
llar i l'escon de l'ermità
i el tercer és pels incendis
l'agombol del bestiar.

A la dreta de la porta,
una làpida que hi ha
rememora la injúria
que l'ermità suportà.

I passada la tempesta
la brotada amb mon esclat
de la Rosa centenària
que el Montseny va en flairant.

L'ermità que és d'arribada
pel camí de Viladrau,
els batents d'ambdues portes
em va obrir de bat a bat.

II

Mare de Deu de l'Erola
del Montseny radiant Estel,

que per escambell la bola
teníeu del mon als peus.

Per corona l'estelada
que en claueta el firmament,
brincs de lluna platejada
per vestit d'or i d'argent.

Els cors d'àngels per música
daurats núvols per encens
i la Faura que repica
d'ample a ample del Montseny.

Heu canviat del cel les gales
per aquestes de l'areny
i ara us ornem les nades
que han crescut ran del sallent.

Per a salves en les festes
arreu celebrades
l'enrenou de les tempestes
que somouen terra i cel.

Ací us reteu cortesia
les ramades i els pastors
i els teniu per companyia
en les boires i foscors.

Més avall teniu Can Sala
faç de noble bandoler,
i Can Bosc serè recala
a l'ombriu del buit cloquer.

I per guaites a l'altura
asserrenada d'allà dalt,
abeurant-ne de llum pura
Matagalls i Sant Marçal.

Per balcons i per relleixos
en obagues i fondals,
els devots duen a feixos

molsa i grèvol per Nadal.

Es ésser la nit sagrada
que el delit i el goig empeny
del pessebre a la rotllana
hi seríeu ben present.

Per la flaire del boix mascle
que la llar tota enriola
no s'esborri més el rastre
de la Verge de l'Erola.

Feu, ho Verge Gloriosa,
que en veure'l el darrer Nadal
sigui l'ànima flairosa
de la molsa d'aquí dalt.